

STRATEJİK MEKÂNSAL PLANLAMA YAKLAŞIMININ TEMEL ÖZELLİKLERİ VE DİĞER PLANLAMA YAKLAŞIMLARINDAN AYRILDIĞI YÖNLERİ BASIC CHARACTERISTICS OF THE STRATEGIC SPATIAL PLANNING APPROACH AND DIRECTIONS FROM THE OTHER PLANNING APPROACHES

Duygu AKYOL*

Öz

Mekansal planlama kavramı özellikle 1980'lerde birçok çalışma disiplininde ön plana çıkmaya başlamış ve 2000 li yıllarda kavram hakkında çeşitli meslek disiplinleri kendi bakış açıları ile tanımlamalar ortaya koymuştur. Özellikle son dönemde ülkesele bölgesel ve kentsel değişim ve dönüşümler ile geleneksel kent planlama paradigmasının yeterli olmayacağı anlaşılmaya başlanmış ve mekansal planlamaya eğilim hız kazanmıştır. Çalışma kapsamında stratejik mekansal planlama yaklaşımının ne olduğu ve neyi kapsadığı üzerinde durularak diğer geleneksel planlama yaklaşımlarından ayrıldığı yönler ortaya konulmaktadır. Bu tespit ile kentlerde neden mekansal planlama pratiğinin ihtiyaç olduğu ve bu kapsamda yapılması gerekenlerin ne olduğuna dair çıkarımlar da yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekansal Planlama, Stratejik Planlama, Kent Planlama, Planlama Yaklaşımları.

Abstract

The concept of spatial planning began to appear in many work disciplines, especially in the 1980s, and in 2000, it introduced the definition of various occupational disciplines in terms of their own perspectives on the concept. Particularly in the recent period it has been understood that regional and urban changes and transformations and traditional urban planning paradigms will not be sufficient and the tendency to spatial planning has accelerated. In the scope of the study, what are the strategic spatial planning approaches and what they cover, and the ways in which they are separated from other traditional planning approaches are put forward. With this determination, the reasons why spatial planning practice is needed in cities and what needs to be done within this scope are also made.

Keywords: Spatial Planning, Strategic Planning, Urban Planning, Planning Approaches.

1.GİRİŞ

Mekânsal planlama alanı, 1980'li yıllardan bu yana yeni planlama yaklaşım ve yöntemlerini içermeye başlamıştır. Bu yıllarda dünyadaki sosyo-ekonomik düzenin hızla dönüşmeye başlaması, kentsel alanlarda yeni olguların ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geleneksel planlama yöntemleri, özellikle büyük kentlerde görülen yeni olgu ve sorunlar karşısında yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilirken; planlama alanının gündemine "daha esnek bir yaklaşım" olarak tanımlanan stratejik mekansal planlama getirilmiştir.

Stratejik planlamanın ilk kez ortaya çıkışı aslında çok eskilere gitmektedir: Bu planlama yöntemine, Avrupa'da refah devleti anlayışının yerleştiği 1960'lı yıllarda da başvurulmuştur (Salet ve Faludi,2000). Ancak, son dönem planlama yazını ve pratikteki uygulamalar incelendiğinde; bu yaklaşımın günümüzde yeniden gündeme gelirken, beraberinde yeni politika gündemlerini ve yeni yatay örgütlenme biçimlerini getirdiği görülmektedir (Healey,1999).

Bu bağlamda mekansal planlama, bir taraftan küreselleşme süreçlerine ayak uydurmak için "rekabet edebilirlik" politikasını gündemine alırken; diğer taraftan da yerele özgü değerleri korumayı ve yereldeki yaşam kalitesini iyileştirmeyi içeren "çevre" politikası önem kazanmıştır. İronik olarak, yerel yönetimler bir yandan küresel ekonomik düzene eklenilebilmek için birbirleriyle rekabet ederek yatırım çekmek isterken, diğer yandan da küresel düzenin karmaşası içinde diğer yerelliklerle aynılaşarak kaybolmamak için, çevresel/ kentsel değerlerin korunması ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi konularını da temel politika konusu olarak benimsemektedirler. Diğer bir deyişle, mekansal planlamanın amaçları artık ekonomik ve çevresel kutuplar arasında salınan çoklu bir içerik sergilemektedir.

Diğer bir deyişle, mekânın fiziksel gelişimine yönelik strateji ve politikaların yanı sıra, fiziksel mekânla doğrudan ilişkili olmayan; ama mekânı dönüştürmede/değiştirmede güçlü rol oynayan ekonomik, sosyal, çevresel ve örgütsel strateji ve politikalar da stratejik mekansal planlamanın konusudur. Bu noktada,

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, duyguakyol@ktu.edu.tr

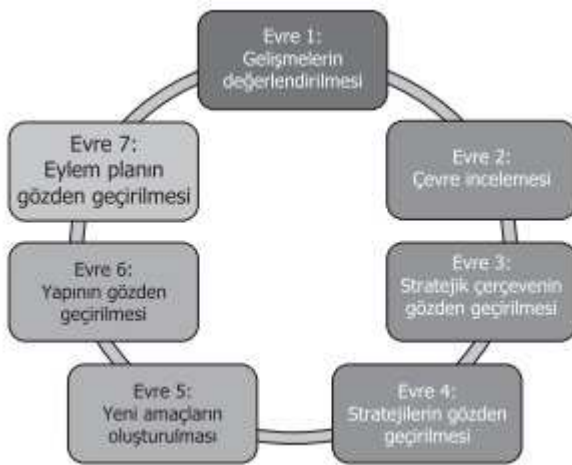

tüm bu alanları birleştirici rol oynayan sürdürülebilir kalkınma kavramı yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Albrechts,2005).

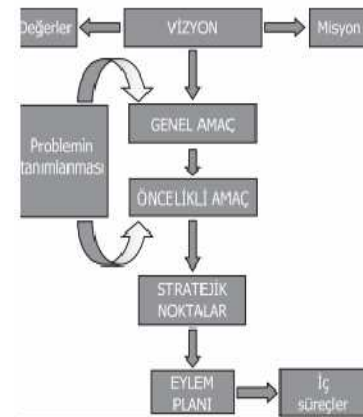
1950'li yıllarda ABD'de özel sektörde ortaya çıkan stratejik planlama, özellikle 1970'lerin sonlarındaki krizlerle birlikte idarelerin gündemine gelmiştir. Burada ayırt edici olan stratejik planlamanın, şirketin kendi eylemleri için şirket tarafından yürütülmesidir. Oysa Avrupa'da kökleri 1920'lere kadar geriye giden uygulama biçimiyle stratejik mekansal planlama, farklı otoritelerin, farklı sektörlerin, özel aktörlerin aktivitelerini yönlendirmek için yürütülmektedir ve bu nedenle modern devlet fikrine bağlanmaktadır (Albrechts, 2001). Bundan dolayı, Avrupa literatüründe stratejik planlamanın tarihsel gelişimi incelenirken, 'mekansal' ifadesi özenle korunmakta ve bu planlama yaklaşımının 1960'larda ve 1970'lerde, farklı yönetim düzeylerinde, neredeyse her şeyin entegrasyonu olan kapsamlı planlama sistemine doğru evrildiği vurgulanmaktadır (Albrechts, 2006).

1990 larda stratejik planlamanın tekrar gündeme gelmiştir. Aslında buradaki neden; iki kanallı bir gelişmenin sonucu olarak yorumlanabilir. Birinci kanaldaki gelişmeler küreselleşme süreçlerini içermektedir. Bu süreçlerle ortaya çıkan dinamikler, mekansal planlama alanında yeni politika gündemlerinin ve örgütlenme biçimlerinin benimsenmesinde çok etkin olmuştur. İkinci kanalda ise, post-modernist düşüncenin 1980'lerin ikinci yarısında planlama alanının içine süzülmesi görülmektedir. Post-modernist felsefeye göre, bilgiye ulaşmanın yolu sadece pozitivist yöntemlerden geçmez. İlgili herkesin görüşlerini ifade edebilmesi ve uzlaşma yoluyla karar alınması gerekmektedir (Blotvogel,1999). Bunun anlamı, planlamanın giderek paydaşların bir araya gelerek yatay ilişkiler kurduğu iletişimsel bir faaliyet haline dönüşmesidir. Bu gelişmeler çerçevesinde, planlama yazınında yeni bir paradigma doğduğundan söz edilmektedir: Modernist dönemin "araçsal akılcılık" paradigmasının karşısında "iletişimsel akılcılık" paradigması ortaya çıkmıştır. Özetle söylemek gerekirse; stratejik mekansal planlama, bu kanallardaki gelişmelere yanıt verebilen -bir yandan küreselleşme süreçlerinin kentler üzerindeki somut sonuçlarıyla başa çıkabilen; diğer yandan post-modernist felsefenin öne çıkardığı paydaşlar arası etkileşim/iletişim gereksinimlerine olanak tanıyan- bir yaklaşım olarak giderek yaygınlaşmaktadır.(Gedikli,2012)

Bu iki kanalın sonucu olarak gündeme gelen stratejik mekansal planlamanın odağında kuşkusuz yalnızca "ürün" plan yoktur. Bu yaklaşımda "ürünün" planın içeriğinin ne olacağı kadar, planlama sürecinin nasıl örgütleneceği de aynı derecede önem taşımakta ve kurgulanmaktadır. Başka bir söyleyişle, bu yaklaşım süreci de ürün olarak gördüğü için, aslında iki üründen söz etmek gerekir: Birincisi kentin gelecekteki mekansal organizasyonunu gösteren fiziksel harita ve bu fiziksel haritanın eki olan politika belgesi yani PLAN iken; ikincisiyse plandan etkilenenler/planı etkileyenlerin kentlerini ileriye taşıyabilmek amacıyla beraber çalışabilmelerine olanak tanıyan süreç -PLANLAMA SÜRECİ- olmaktadır. Paydaşların bu süreçteki işbirliği, planlamanın karar alma/uygulama/izleme-değerlendirme aşamalarının tümünü içermelidir. Paydaş gruplarının sadece karar alma sürecinde bir araya getirilmeleri, ortaklaşa üretilen strateji ve politikaların (yani planın) hayata geçirilmesini tek başına garanti etmemektedir. Planlama tarihi, uygulama ve izleme-değerlendirme aşamalarının mekanizmalarının tasarlanmaması nedeniyle rafa kaldırılan pek çok plana tanıklık etmiştir.

Şekil1: Stratejik Çerçevenin Bileşenleri(Usta,2014)

Şekil2: Stratejik Planın Evreleri(Usta,2014)

Stratejik mekânsal planlamanın artan bir şekilde ilgi görmesi ayrıca çeşitli nedenlere de bağlanmıştır. Bunlar;

1. Bazı yazarlar bunun, küresel ekonominin etkilerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. Küresel kapitalist süreçlerin yarattığı koşullar karşısında, kent yönetimleri kendi alanlarında sermaye birikimi yaratmayı amaçlamaya başlamışlardır. Sermaye artık küresel ölçekte dolaşarak cazip yatırım ortamları aradığı için, kentler bu sermayeyi kendi alanlarına çekmek için bir tür rekabet içine girmişlerdir. Bunun sonucu olarak, geleneksel kent yönetimi anlayışının karşısında, özel sektördeki benzer bir tür “kent girişimciliği” (urban entrepreneurialism) anlayışı gelişmiştir. Bu yeni anlayış, rutin belediye hizmetlerinin sunumunun ötesine geçerek, yerel büyümeyi ve ekonomik kalkınmayı amaçlayan bir yönetim anlayışıdır. Diğer bir deyişle, yerel kalkınmayı sağlamak için, kentteki paydaşlarla beraber gelişim stratejisini kurgulamak da önemli hale gelmiştir. Bunu yapabilmenin yolu, günümüz koşullarında stratejik mekânsal planlama olarak tarif edilmektedir.

2. İkinci grup yazarlar ise, giderek karmaşıklaşan mekânsal sorunlara dikkat çekerek, stratejik planlamaya yönelik ilgiyi, bütüncül bir planlama yaklaşımına olan gereksinimle açıklamaktadır. Stratejik mekânsal planlama, kentsel gelişimi yalnızca fiziksel gelişim kapsamında ele alan bir yaklaşım değildir. Fiziksel gelişimin yanı sıra, kentteki sosyal, kültürel, ekonomik, örgütsel gelişime ilişkin stratejileri de içerir. Diğer bir deyişle, kentsel gelişme; hem mekânsal, hem de mekânsal olmayan (mekânda dolaylı olarak etkileri olan sosyal/kültürel/ekonomik/ örgütsel) etmenler çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda, çeşitli karar vericilerin birbirleriyle ve diğer yerel paydaşlarla ilişkilerinin eşgüdümünün sağlanması önemli bir strateji alanıdır. Çünkü yerelde kurulan işbirlikleri ve örgütlenmeler, kente ilişkin çok-boyutlu stratejilerin hayata geçirilebilmesini sağlayacaktır. Pek çok stratejik planlama uygulamasında, yerel paydaşlar arası işbirliği kültürünün oluşmasına yönelik stratejilerin de planda yer aldığı görülmektedir.

3. Yukarıdaki nedenlerden başka, gelişmekte olan ülkelerin bu yaklaşıma yönelik ilgisini açıklamak için, ayrıca şöyle bir nedenden söz edilebilir: Stratejik planlama, küresel ekonomik süreçlerin etkisiyle yaşanan yeni mekânsal sorunlara çözüm üretebildiği, ekonomik rekabetçilik gibi yeni gündemlere izin verdiği için, özellikle gelişmiş ülkelerde ilgi görmüştür. Ancak, tüm ülkelerin kentlerinin küresel ekonomik süreçlerden aynı ölçüde etkilendiği, aynı derecede rekabet etme iddiasında olduğu söylenemez. Küreselleşmenin etkilerini gelişmiş ülke kentleriyle aynı ölçüde yaşamasalar da, gelişmekte olan ülkelere de stratejik planlamaya ilgi duyulmaktadır. Çünkü bu ülkeler, gelişmiş ülkelerdeki yeni dinamiklere ayak uydurmayı istemektedir.

2. STRATEJİK MEKÂNSAL PLANLAMANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE DİĞER PLANLAMA PARADİGMALARIYLA FARKI

Albrechts'e göre, 1990'larda yeniden planlama gündemine gelen stratejik mekânsal ele alışı, normatif anlamda beş temel özelliği bulunmaktadır (Albrechts, 2006).

a) Seçici Özelliği

Stratejik mekânsal planlama yaygın, her şeye ve bütün problemlere erişmeye çalışan, neredeyse her şeyi entegre etmeye girişen kapsamlı planlamanın tersine, stratejik mekânsal planlamanın seçici olduğu ve gerçekten mesele olan konulara yönelir. Stratejik bazı kararların ve eylemlerin diğerlerinden çok daha önemli olduğunun vurgulanması ve seçiciliğe güçlü bir vurgunun yapılması, bir kapsamlı planlama eleştirisi olarak, Lindblom'un aşamalı planlama modelini hatırlatmaktadır. Aşamalı planlama modelinde de sorunun bütün den çok parçalar halinde ele alınarak çözülmesi gerektiği böylelikle yapılan müdahalelerin hem daha etkin hem de daha az zaman alıcı olduğu vurgulanmaktadır (Göksu, 2008).

b) İlişkisel - Kapsayıcı Özelliği

Geleneksel mekânsal planlama mekân ve yer kavramına dayanmayı ve nesnelere ve forma odaklanmayı gerektirirken stratejik mekânsal planlama daha çok ilişkisel mekân ve yer kavramlarını hedef almayı ilişkilere ve süreçlere odaklanmayı gerektirir. Burada açıkça bir ağ toplumu kabulü bulunmaktadır ve bireylerin farklı ağlarda farklı roller üstlendikleri vurgulanmaktadır. Elbette, bütün ilişkisel ağların kesişimlerinde ya da düğümlerinde yer alan arenalarda aktörler bir araya gelecek ve yeni ilişkiler kuracak, hatta politik sistemde bir rol iddiasında bulunacaklardır. Böylece bireysel ve kolektif potansiyeller gelişecek, sorunlara çözümler bulunacak, plan yapım, karar verme ve uygulama süreçlerinde aktif olarak yer almak için yapısal değişimi zorlayacaktır. Stratejik mekânsal planlamanın bu özelliği ile bir miktar Davidof'un savunucu planlama yaklaşımını güçlendirdiği, ama daha çok, iletişimsel rasyonalite ile temellendirilen müzakereci planlama yaklaşımını yeniden teklif ettiği düşünülebilir. Çünkü müzakereci planlamada planıcı, artık mükemmel hesaplama ile toplumun geleceğini belirleyen denetim uzmanı değil, kamu alanında yol gösterici bir lider haline gelmektedir. Bu süreçte hem planıcı hem kullanıcı hem de karar verici olarak üçlü

grubun düşüncesi birlikte alınmaktadır. Savunucu planlama da ise sadece teknik boyutun değil siyasal boyutunda düşünülmesi gerektiği göz önünde bulundurulduğu için stratejik mekânsal planlama bu yönde ağırlık vermektedir.

c) Vizyon Oluşturma Özelliği

Sabitlenmiş ve dondurulmuş bir nazım planı hedeflemek yerine, stratejik mekânsal planlamanın, olası ve arzu edilen gelecekle ve onlara nasıl gidileceği hakkında yaratıcı olarak düşünmeyi, başka bir deyişle vizyon oluşturmaya gerektirdiğidir. Aslında her plan (geleceği görme eylemi olarak) bir vizyondur ve vizyonsuz bir planlama eylemi olanaksızdır. Ancak stratejik mekânsal planlamada üzerinde önemle durulan nokta, geleceği diğer olasılıklara kapatan teknik bürokratik vizyonun hedeflenen nihai plan üzerindeki hakimiyetinin kırılmasına yönelik olarak kolektif vizyon oluşturma süreçlerinin etkili olmasıdır. Nitekim, stratejik mekânsal planlama literatürü, vizyon kelimesi yerine, özenle vizyon oluşturma (visioning) sürecine vurgu yapmaktadır (Shiple and Newkirk, 1999; Shiple and Michela, 2006; Gaffikin and Sterret, 2006). Bu ise kentsel planlamanın bir demokrasi projesi olarak yeniden kurulması gerektiği teklifini hatırlatmaktadır (Tekeli, 2007).

Stratejik mekânsal planlama süreçlerinde, GZFT analizini izleyerek, kent için vizyon geliştirilir. Vizyon, arzulan geleceğin resmi demektir. Bu resim, paydaşların (ilgili kamu ve özel sektör kurumlarının, sivil toplumun, diğer ilgili kesimlerin), üzerinde uzlaştığı görüşü yansıtan yazılı bir ifadedir. Planda yer alan stratejiler, vizyona ulaşacak biçimde tarif edilir. Uygulamalara bakıldığında, pek çok stratejik planlama sürecinde kurgulanan kent vizyonlarının “slogan” şeklinde olduğu görülmektedir. Vizyonlar cümleler şeklinde de kurgulanabilir; ancak akılda kalıcı olması önemlidir. Türkiye’de gerçekleştirilen stratejik planlama uygulamalarında kurgulanan vizyonlardan bazıları ise şöyledir: Kocaeli: Yaşayan ve yaşatan sanayi kenti. Eskişehir: Üniversite, sanayi ve bilgi kenti. Sanlıurfa: Sanlıurfa ili’nde sürdürülebilirlik ve katılım ilkeleri çerçevesinde yaşam kalitesini, tarım ve turizm sektörlerinden başlayıp, diğer alanlara da yayarak, Türkiye ortalamasını yakalayacak bir düzeye yükseltmek. Örneklerde görüldüğü gibi, vizyonlar genelde sloganlar biçiminde oluşturulmaktadır. Kimi vizyonlarda kentte öne çıkarılmak istenen ekonomik sektör içerilmekteyken, pek çoğunda sürdürülebilirlik ilkesinin yansıması görülmekte ve yaşam kalitesine ilişkin amaçlar bulunmaktadır. Bazı vizyonlarda, küreselleşme çağının etkisiyle, gelişimin buluşçuluk, teknoloji, ihtisaslaşma ile bağdaştırıldığı da görülmektedir (Gedikli, 2012).

d) Bütüncüsel Özelliği

Sadece objeleri ve işlevleri entegre etmeye odaklanan geleneksel mekânsal planlama yerine stratejik mekânsal planlamanın bunların yanı sıra sürece de odaklandığıdır. İdareler arası yatay entegrasyon ve mekânsal ölçekler arası dikey entegrasyon, stratejik mekânsal planlamanın en önemli vurgularından birisidir. Bu da aslında kapsamlı planlamanın önerdiği bir özelliktir fakat reel uygulamalar bunun tam tersini kanıtlamış, hatta bazı toplumlarda planlama tarihi sıklıkla idareler arasındaki güç yarışına tanık olmuştur. Ölçekler arası entegrasyon ve iç-tutarlılık ise yine kapsamlı planlamanın önemli bir özelliği olmasına rağmen, özellikle 1980 sonrası dönemde proje yönelimli anlayışlar bu özelliğin ortadan kalkmasına neden olmuştur. (Göksu, 2008)

e) Eyleme Yönelik Olma Özelliği

Stratejik mekânsal planlamanın eylem yönelimli olduğu ve siyasi otoriteler ile uygulayıcı aktörler arasında etkili bağlantıların bulunması gerektiği özelliğidir. Burada kastedilen sadece bir planın kendi uyumu içerisinde uygulanacağını önceden varsayılması değil, planın değişimi kısırtan ya da yöneten araçlardan birisi olarak düşünülmesi gerektiğidir. Elbette, kapsamlı planlamanın temel niteliklerinden birisi olarak uygulamanın asıl hedef olduğu ve planların uygulanmak üzere yapıldıkları ileri sürülebilir. Ancak burada ayırt edici olan kapsamlı planlama sürecinde olduğu gibi planların değişik ölçeklerdeki kararlara uygunluk (conformance) terimlerinde değerlendirilmesi değil, gerçekliğe ilişkin değişime yaptığı katkı ölçüsünde performans terimlerinde değerlendirilmesidir.

Özel sektör stratejik planlama yaklaşımından mekânsal planlama alanına aktarılan başka bir standart, stratejik planlamanın eyleme yönelik olmasıdır. Bu eylemler, stratejik planın içinde bulunabileceği gibi, ayrı bir belge (eylem planı) içinde de yer alabilir. Eylemler, oluşturulan genel plan stratejilerinin, hangi öncelikli projelerle ve hangi uygulayıcılar tarafından hayata geçirileceğini gösterirler. Bunun diğer bir anlamı, stratejik planlama sürecinin plan ortaya çıkınca sona ermemesi; uygulama ve izleme-değerlendirme aşamalarının da içerilmesidir.

Örnek olarak İtalya'nın Torino şehri için oluşturulan stratejik mekânsal plan da 6 adet strateji alanı ve bu alanların altında içerilen 84 adet eylem konusu vardır. Bu eylemlerin her biri planda tarif edilmiş, hangi aktörlerin işbirliği ile gerçekleştirileceği anlatılmış, eylemin stratejik planın genel amacı ile nasıl bir

bağlantısı olduğu açıklanmış ve eğer eylem gerçekleştirilmezse olası eksikliklerin ve tehlikelerin neler olacağı belirtilmiştir.(Gedikli,2012)

Yukarıda stratejik mekansal planlamanın genel niteliklerinden bahsedilerek savunucu, muzakareci ,geniş kapsamlı ve iletişimssel planlama türleri arasındaki ilişkisi farkları arasında durulmuştur.Stratejik mekansal planlamayı dünya da uzun yıllar etkisini gördüğümüz uzun dönemli planlama ile kapsamlı planlama arasındaki farklara bakacak olursak;

3.STRATEJİK PLANLAMA VE KAPSAMLI PLANLAMA ARASINDAKİ FARKLAR

- Kapsamlı planlama mevcut yönetimin belirlediği içeriği, geleceğe taşır. Ancak kamu yönetiminde ortaya çıkan ve çıkması olası ciddi değişimler bu tür planların tamamen uygulanamaz olmasına yol açabilmektedir. Dolayısı ile stratejik planlamada sorulması gereken soru “ne yapacağız?” yerine “ ne yapılabilir?” ya da “ne tür eylemlerin içinde yer alabiliriz?” olmalıdır(Shapiro,2001).

- Stratejik planlama bir paket program değildir farklı stratejik planlama yaklaşımları olabilir ve her plan aynı olguda aynı sonucu vermeye bilir. Özellikle kamusal alanlarda “terzi elinden çıkmış bir stratejik planlama” özgün koşullarda istenen sonuçları vermeye bilir.

- Uygulamadan bakıldığında, kapsamlı planlama yapanlar genellikle stratejik davranmakta güçlüğüle karşılaşabilmektedirler. Çünkü kapsamlı planlama kendine ait yasalar ve kurumlar oluşturmuştur. Aslında genel bir eleştiri olarak kapsamlı planlamanın da planlama olmaktan çok, arazi kullanımına aşırı bağımlı, sosyal donatılar, ulaşım, konut alanları vb. işlevlerin atanması süreci olduğunu söyleyebiliriz.

- Stratejik planlamada önemli olan “(kapsamlı planlamanın ortaya koyduğu) önemliler dizgesi içinde neyin neyden daha önemli olduğuna karar verebilmenin koşullarının oluşturulmuş” olmasıdır. Buna ek olarak stratejik planlama kapsamlı planlamaya oranla çok daha yüksek oranda “ seçilmiş eylem odaklı” dır(Shapiro,2001).

4. STRATEJİK PLANLAMA VE UZUN DÖNEMLİ PLANLAMA ARASINDAKİ FARKLAR

- Her iki planlamanın ileride beklentide oldukları çevreler birbirinden değişiktir. Uzun vadeli planlama uzun vadede belirlediği hedeflere göre, bugünkü bilgi ve koşullar ile gelecekte öngördüğü koşulların sağlanabileceği bir planın gerçekleşebileceğini kabul eder. Diğer taraftan, stratejik planlama kurumsal yapının değişen çevre koşullarına cevap vererek uyum sağlamasını bekler. Bu planlamada artık belirli çevre ve çevresel dinamikler bulunmamaktadır. Burada gelecek kurumsal yapının değişen koşullara yanıt verecek biçimde kararlar üretebilmesini öngörür (Eryoldaş,2006).

- Stratejik planlama bir kurumsal yapının iç ve dış faktörlerinin değerlendirilmesine uzun vadeli planlamadan daha fazla önem verir. Uzun vadeli planlamada, plancılar bugünkü eğilimin devam edeceğini kabul ederler. Stratejik planlamada plancılar yeni eğilimler ve sürprizli değişiklikleri beklerler (Eryoldaş,2006).

- Kentsel uzun vadeli planlar (master planlar/ çok kapsamlı planlar) gelecek için belirledikleri bir durumu ortaya koymuşlardır. Bu durum temelde, bugünkü çevre koşullarında, nüfus artışı, çalışan sayısı, arazi kullanım kararları ve trafiğin araç sayısı ile belirlenmiştir. Çok kapsamlı bir master plan bu temel verilerden yola çıkarak bugünkü durumdan gelecekte arzu ettiğimiz konuma nasıl geleceğimizi ve bunun için hangi aktörlerin ve ne gibi aksiyonların gerekli olduğunu tanımlamaya çalışır. Bunun karşısı olarak stratejik planlama ise kamu sektöründeki kararların geliştirilmesinde toplumun karsı karsıya kaldığı sorunların kurumsal yapının iç ve dış çevresinde karar vericiler aktörler ve değer yargılarıyla biçimlendirilmesini sağlar. Stratejik plan belirlenen stratejilere belirli aktörler ile belli bir zaman sürecinde ulaşmaya çalışır (Bryson, 1988).

- Her iki planlamada ilgili olduğu organizasyonun yapısına odaklanır ve performansın geliştirilmesi için ne yapılması gerektiğini ortaya koymaya çalışır. Ancak, Stratejik Planlama çalışma alanındaki sorunların belirlenmesi ve yeniden çözümü ile daha çok ilgilenirken, uzun dönemli planlama amaç ve hedeflerin belirlenmesi ve bunların mevcut bütçe ve çalışma koşullarına uyarlanması ile ilgilidir. Stratejik Planlama politığe edilmiş ya da olmaya aday konular üzerinde çalışmak için daha uygun bir seçenek oluşturur. Çünkü belirleme ve yeniden çözüm organizasyonlarının amaçları ve eylemleri üzerinde tam bir uzlaşma gerektirmez. Oysa uzun dönemli planlamada bunun tam tersine önceden belirlenmiş amaç, hedef, bütçe ve araçları içeren bir çalışma programı üzerinde uzlaşmış olmayı gerektirir (Çamur,2005).

- Stratejik planlama planlanacak yapının iç ve dış çevresinin uzun dönemli planlamaya oranla çok daha ayrıntılı olarak değerlendirilmesini gerekli kılar. Geleneksel planlama da mevcut eğilimlerin süreceği varsayılırken, stratejik planlamada plancı, yeni eğilimler, süreksizlikler (bilişler) ve sürprizlerin olabileceğini

varsayar. Bu nedenle stratejik planlama daha yüksek oranda niteliksel değişim/dönüşüm ve tahmin içeren planları temsil eder (Çamur,2009).

• Stratejik Planlama, Uzun Dönemli Planlamaya oranla “ başarı için vizyonun belirlenmesini (idealize edilmiş yapıyı içeren) daha çok teşvik eder ve “nasıl başarılabilir” sorusunu sorar. Başarıyı hedefleyen bir vizyon, genel olarak yapının geleceğini, çevresini ve bu çevre içindeki eylem biçimlerini içerir. Bununla birlikte stratejik planlama, başarıya ulaşmada içinde bulunduğu ortamı veya ortamın koşullarını değiştirecek stratejileri içerir. Çünkü Uzun Dönemli Planlamanın mevcut durumun geleceğe aktarımını içeren yapısı, stratejik planlamada niteliksel değişim/ dönüşümleri olasılık dâhilinde tutması ile stratejilere gereksinim duyar ve stratejiler bir direksiyonun aracı yönlendirdiği gibi yapıyı/organizasyonu yönlendirir (Çamur, 2005).

• Stratejik planlama, Uzun Dönemli Planlamaya göre daha eylem odaklıdır. Stratejik planlama “olası geleceklerin sürekli izlendiği” bir tutum izlerken, uzun dönemli planlamada “En olası gelecek” in koşullarını düzenlemeye çalışır böylece bu varsayılan geleceğe ulaşmak için kararların ve eylemlerin bir sıralaması yapılır. Bu nedenle aslında mevcut kararların ve eylemlerin belki de en çok ihmal edildiği planlama türüdür (Çamur, 2005).

5.SONUÇ

Tüm anlatılan bilgilere bakıldığında stratejik mekânsal planlamanın diğer planlama türleri gibi uygulama şansına ve pratiğine sahip olmadığını görmekteyiz. Uygulansa dahi mekânsal planlama mantığında kalmış stratejiye gereken önem verilmemiştir. Eğer stratejik mekânsal planlama anlayışı uygulama sokulacak ise de gereken düzenlemelerin yapılması da bir gerçektir. Çünkü yıllar boyunca planlama bürokratik ve teknik şekilde akılda ilerlediği için aniden katılımcı, çok görüşlü ve bunun yanında sosyal özellikleri de içine alabilecek bir uygulamaya geçmesi zordur. Bir lider bir yol gösterici ve tek bir karar vericini bulunduğu planlama anlayışından üç grupta karar verici planlama yapısına geçildiğinde belki de çok büyük kargaşalar yaşanacak ve stratejik mekânsal planlama ile istenilen sonuç elde edilemeyecektir. Burada önemli olan ülkenin sadece sosyal yapısı değil ekonomik ve kültürel yapısı da etkide bulunmaktadır. Ülkenin uygulayacağı politikalar ile yapılan planlama anlayışı birbiri ile örtüştüğü derece de başarılı olma şansı yükselecektir. Bu durumda stratejik mekânsal planlamanın başarılı olması için başta küresel ilkeler ve küresel yarışların takip edilerek oluşturulan eylemlerinin sonuçlarının ülke yapısına uygun vaziyete getirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Albrechts, L.(2006). Shifts in Strategic Spatial Planning? Some Evidence from Europe and Australia. *Environment and Planning A: Economy and Space*, Volume: 38 issue: 6, page(s): 1149-1170.
- Bryson, John.M. 1988. A strategic Planning Procces for Public and Nonprofit Organization. *Long Range Planning*, Vol. 21, no. 1, pp. 73 to 81. Pergamon Journals Ltd: Great Britain.
- Çamur, C.K. (2005). Stratejik Planlama Nedir? Fiziki Mekanın Planlanmasında Sunduğu Olanaklar / Taşıdığı Riskler, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. *Kolokyumu, Planlamada Yeni Politikalar ve Stratejiler, Riskler ve Fırsatlar*, 641-648, Cenkler Matbaacılık, İstanbul.
- Çamur, C.K. (2009). Stratejik Planlama Yaklaşımının Mekanın Planlanmasında Taşıdığı Olanaklar ve Riskler Üzerine Bir Değerlendirme. *Memleket SiyasetYönetim*, Cilt: 4, Sayı: 11, 2009/11, s. 204-213.
- Ersoy, M.(2012).Stratejik Mekânsal Planlama:Planlamada Yeni Anlayışlar. *Yöntemler ve Teknikler.Kentsel Planlama Kuramları*, 237-289.
- Eryoldaş, A.(2006). İstanbul'un 1980 Büyük İstanbul Metropolitan Alanı Nazım İmar Planı: Gerçekleşen/Gerçekleşmeyen Hedefler(İstanbul'un Yeniden Planlaması için Öneriler). *İMP Dergisi*, 1, 68-81(Yayınlanmamış Kaynak).
- Gaffikin, F., & Sterrett, K. (2006). New visions for old cities: The role of visioning in planning. *Planning Theory & Practice*, 7(2), 159-178.
- Gedikli, B.(2012). Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar, Yöntemler ve Teknikler. 2012. (ed.) M. Ersoy, Kentsel Planlama Kuramları. (Genisletilmiş 2. baskı) Ankara: Imge Kitabevi.
- Göksu, S.(2008).Stratejik Mekânsal Planlama ve İlişkisel Coğrafya Üzerine Düşünceler, *Planlama Dergisi*, 2008/3 sayı 43,s:21.
- Healey, P.(1999). Institutional Analysis, Communicative Planning, and Shaping Places. *Journal of Planning Education and Research*, Volume: 19 issue: 2, page(s): 111-121.
- Köroğlu, A.B.,Yılmaz,G.(2004).Yeni Bir Planlama Anlayışı Arayışı. *Planlama Dergisi*, 2004/1 Sayfa:29-34.
- Levend, S.(2008).*Stratejik Mekansal Planlama Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırım;İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi,Şehir ve Bölge Planlama AnaBilim Dalı,Konya,s:21-29.
- Salet, W./Faludi, A. (eds.) (2000): The revival of strategic spatial planning. *Amsterdam, Koninklijke Nedelandse Akademie van Wetenschappen (Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences)*.
- Shiple, R., & Michela, J. L. (2006). Can vision motivate planning action?. *Planning Practice and Research*, 21(2), 223-244.
- Shapiro, V.(2001). Planification Strategique, CIVICUS.
- Sınacı, F., Sat,B.A.(2016). Türkiye'de Stratejik Planlama Uygulamaları ve Avrupa Birliği Ülkeleri Karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XL, 2016/1, 163-188.
- Tekeli, İ.(2007). *Akılca Planlamadan Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Usta, A.(2014). Kamu Kurumlarında Stratejik Planlama: Önemi, Bileşenleri, Evreleri Ve Uygulanabilirliği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM - UHAD)*, 2, 31-53.